

ПРОЛОГ

Навіть по смерті хлопці були проблемні.

Із північного боку «Нікелю», на горбкуватому збур'янілому акрі^{*} землі між старим робочим сараєм та шкільним сміттєзвалищем, розповзлося таємне кладовище. Колись те поле було вигоном — ще коли школа мала свою молочарню і молоко збували місцевим покупцем (такими схемами штат Флорида намагався полегшити платникам податків тягар утримання хлопців). Збудовники офісного парку призначили це поле під обідній майданчик, з чотирма ландшафтними прикрасами у вигляді водних фонтанчиків і бетонною естрадою для культурних заходів. Коли ж там знайшли тіла, це стало фінансовим клопотом для ріелторської компанії, що чекала на всі екологічні дозволи, а також для прокуратури штату, в якій щойно відкрили справу про випадки жорстокого поводження. Тепер потрібно було розпочинати нове розслідування, встановлювати особи похованих та причину смерті, і ніхто не міг сказати, коли все це прокляте місце можна буде зрівняти з землею, очистити й акуратно стерти з історії, що, на одну-стайну думку багатьох, слід було зробити вже давно.

Про ту гнилу місцину знали всі хлопці. Проте за межі школи розголос поширився тільки тоді, коли студентка з Університету Південної Флориди здійняла гвалт, — аж через кілька десятиліть після того, як першого хлопця зав'язали в мішок для картоплі й укинули в ту землю. Коли Джоді спитали, як вона визнала поховання, дівчина відповіла:

^{*} 1 акр приблизно дорівнює 0,4 гектара. — Тут і далі історичкові прізвища перекладаючі.

– З тією землею було щось не так.

Западниці в ґрунті, маршаві бур'яни. Офіційний шкільний цвинтар Джоді з рештою студентів-археологів розкопували багато місць. Штат не міг спезатися земельної власності, аж доки останки належним чином не перелопочують, а студентам-археологам потрібно було зарахувати практику. Тож, астроміши жердини й натягнувши дріт, вони поділили територію на пошукові зони і взялися копати лопатами й спецтехнікою. Після просвіювання ґрунту на їхніх таях, мов незрозумілий експонат, лежали кістки, пряжки ременів і пляшки з-під газованки.

Нікеліві хлопці офіційний цвинтар називали 'Чобітним горбом' – вони чули цю назву на суботніх денних кіносеансах, якими тішилися ще до того, як їх відправили в цю школу й пообідали таких розваг. Назва узвиччалася і через кілька поколінь – у мові студентів з Південної Флориди, які ніколи в житті не бачили жодного вестерна. Чобітний горб розташувався одразу за великим схилом на північному кампусі. Білі бетонні хрести, що позначали могили, у пожежі пообідали леліли під сонцем. На двох третинах хрестів були вирізьблені імена; решта були безіменні. Ідентифікувати похованих було складно, проте конкуренція між юними археологами сприяла невпинному поступу. Шкільний архів, хоч який непевний і хаотичний, усе ж допоміг визначити особу ВІЛПІ 1954. Обгорілі останки належали тим, хто загинув у пожежі в гуртожитку 1921 року. Аналіз ДНК живих членів родини – тих, кого змогли відшукати студенти, – возз'єднав мертвих зі світом живих, який примаував уперд без них. Із сорока трьох тіл семеро залишилися безіменними.

Студенти покладали білі бетонні хрести кучугурою біля місця розкопок. А одного ранку, коли повернулися на роботу, побачили, що хтось розтрощив їх на уламки й порох.

Чобітний горб відпуская своїх хлопців одного за одним. Джоді невбжак зраділа, коли яхось, промивши водою зі шланга

якісь артефакти з розритої землі, знайшла перші останки. Але викладач, містер Кармайн, розчарував її: кісточки-флейта на її долоні, найпевніше, належала еноуту або іншому дрібному звірку. Однак приховане кладовище винагородило її сповна. Джоді знайшла його, блукаючи територією в пошуках сигналу мобільної мережі. Викладач підтвердив її здогадку на підставі невідповідностей у знахідках на Чобітному горбі: усі ті травматичні пошкодження, проломлені черепи, грудні клітки, поцятковані шротом. Якщо навіть рештки з офіційного цвинтаря викликали підозри, то що вже спіткало цих бідолах, похованих на загадковому кладовищі? Через два дні натаскани на трупи собаки і радіолокаційна візуалізація підтвердили стан речей. Жодних білих хрестів, жодних імен. Лише кістки, застигли в очікуванні, що хтось їх знайде.

– І це називали школою, – сказав містер Кармайн. На одному акрі, в землі, можна сховати багато трупів.

Хтось із хлопців чи їхніх родичів дав підказку журналістам. На той час, після всіх тих інтерв'ю, студенти вже підтримували зв'язок з декількома хлопцями. Ті «хлопці» нагадували їм буркотливіх дядьків і суворох персонажів з мікрорайонів, де вони колись мешкали, чоловіків, які можуть полагіднішати, коли з ними познайомилися поближче, але ніколи не втраять свого жорсткого осердя. Студенти-археологи розповіли хлопцям про друге місце поховання, повідомили членам родин про мертвих підлітків, яких викопали, а потім місцевий канал із Таллагасі відрадив репортера. Багато хлопців і раніше розказували про таємне кладовище, але, як завжди в «Нікелі», їм ніхто не вірив, аж доки про це не пішов розгос.

Сюжет підхопили національні ЗМІ, і люди вперше посправжньому придивилися до тієї колонії на неповідомітій. На той час «Нікелі» уже три роки як стояв закритий, що пояснювало занедбаність території та стандартний підлітковий вандалізм. Найзвичайніше місце – їдальня чи поле для гри в американський футбол – на знімках мало зловісний вигляд, навіть без фотографічного шаманства. Відео було просто

* Все *Нікі* (англ.) – дослідно «коуттений пастрб». Так часто називали цвинтарі на Заході США, де ховали загинлих у перестрївах або «у чоботах» (тобто насильницькою смертю).

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

моторошним. У кутках повзали й тремтіли тіні, а геть усі плями та відбитки скидалися на висохлу кров. Немовби кожне зображення, зафіксоване знімальним обладнанням, виходило зі своєю проявленою темною натурою: ось «Нікель», який ви побачите, заходячи в нього, а ось — «Нікель», якого вже не побачите, вийшовши.

Якщо таке відбувалося зі звичайнісінькими закладами, то що ж тоді казати про будинки з привидами?

Нікелеві хлопці були дешевші, ніж відро на п'ятак, і за ці гроші можна отримати більше. Принаймні так вважали в ті часи. За останні роки деякі колишні учні організували групи підтримки. Вони зв'язувалися через інтернет і збиралися в кафешках та «МакДональдзі». Чи в когось удума за кухонним столом після години поїдки за кермом. Разом вони працювали над власною фантомною археологією, перекопуючи дослідницькі і відновлюючи для людського ока артефакти та уламки тих часів. Кожен чоловік зі своїми уламками. Він часто казав: «Я до тебе навідаюся пізніше». Хиткі сходи в підвал школи. Кров хлюпала між моїми пальцями в темісних тунелях. Ніби назово складали ці фрагменти у підтвердження спільної темряви: якщо тобі є з ким розділити істину, ти вже не самотній.

Великий Джон Гард, продавець килимів в пенсії зі штату Омаха, створив сайт для нікелевих хлопців, на якому публікував останні новини. Він інформував решту про петицію за нове розслідування і про те, що уряд країни от-от має оприлюднити заяву з вибаченнями. На сайті блимав цифровий графічний елемент, сповіщаючи про збір коштів на запропонований пам'ятник. Надішліть Великому Джону електронного листа з історією вашого перебування в «Нікелі», і він запостить її з вашою фотографією. А поділитися посиланням з родичами та сім'єю було своєрідним способом сказати: «Ось де мене зробили таким, як я став». Пояснення та вибачення.

Щорічна, вже п'ята, зустріч колишніх учнів, цього року була дивною і необікдною. Хлопці постаріли, обросли сім'ями — дружинами, колишніми дружинами й дітьми, з якими вони

спілкувались або ні, недовірливими онуками, яких часом приводили з собою, і тими, з якими їм не дозволяли бачитися. Вони спромоглися скласти життя по фрагментах після «Нікелю» або ж так і не зуміли знайти собі місце серед звичайних людей. Останні курці марок цигарок, яких більше не випускають: ті, яким запізно рекомендувати самопомігу і які нічно на межі звикання. Ті, що віддали богу душу в тюрмі, чи напіврозкладені трупи в потижно орендованих кімнатах, а чи закляті трупи наркоманів у лісі після вживання скипидару. Чоловіки зустрічалися в конференц-залі готелю «Елінор Гарден Інн», щоб спершу поспілкуватися, а потім караваючою вервечкою вирушити в «Нікель» на гніткую екскурсію. У деякі періоди ти почувався досить сильним, щоби попримувати тією бетонною доріжкою, знаючи, що вона приведе тебе до одного з найпаскудніших для тебе місць, — а в деякі було несила. Ти уникнеш споруди або наблизяшся до неї впритул, залежно від твоїх душевних ресурсів того ранку. Після кожної зустрічі — для тих, хто не зміг бути, — Великий Джон викладав на сайт звіт.

У місті Нью-Йорк жив собі нікелевий хлопець, який звався Елвудом Кертісом. Час від часу він забивав у пошуківник стару виправну колонію: чи не з'явилось, бува, чогось нового, — але тримався осторожно зустрічей і не долучався до списку, з багатьох причин. Бо який у цьому сенс? Дорослі ж чоловіки. Щоб по черзі простигати один одному паперові серветки? Хтось поділяв історію про ту ніч, коли припаркував машину біля будинку Спенсера й годинами спостерігав за вікнами, де мерхтіли силуети фігур, аж доки умовив себе не мститися. Він виготовив власний ремінь, щоб віддухопелити начальника колонії. Елвудові це було невтямки. Якщо вже пройдено такий шлях, то закінчуй почате.

Та коли знайшли таємне кладовище, він зрозумів, що доведеться повернутися. Скупчення кедрів за плечем у телерапортера нагадали відчуття спеки на шкірі, тріскотняву чижад. Не поросло мохом далеко минуло. Во закарбувалося в пам'яті навіки.

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

ЧАСТИНА ПЕРША

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ

Найкращий подарунок у житті Елвуд отримав на Різдво 1962 року (хай навіть ідеї, що зародилися в голові після цього, стали для хлопця згубними). Альбом «Мартін Лютер Кінг у церкві "Гора Сіон"» був єдиною платівкою у його розпорядженні, тому вона ніколи не сходила з диска програвача. У його бабусі Гарриет було кілька платівок з госпелом^{*}, які вона ставила тільки тоді, коли світ знаходив новий підступний спосіб плюнути їй в обличчя. А гурти, які записувались на студії «Моттаун», чи популярні пісні Елвуду слухати було заборонено через його непристойність. Решту подарунків того року складав одяг – новий червоний светр, шкарпетки. Усе це він теж, безперечно, заносив до дірок, але жодна інша річ не зазнала такого безмірного використання, як та платівка. Кожна подряпина і кожен прочерк, які накопичилися за місяці, були сигналом його просвітлення, маркуючи кожен раз, коли на нього сходило нове усвідомлення слів преподобного. Потріскування істини.

Телевізора вони не мали. Але промови доктора Кінга були таким зрозумілим послідовним викладом – де містилося все, ким був негр і ким він мав бути, – що платівка практично нічим не відрізнялася від телебачення. А може, була навіть кращою, величнішою, немов той колосальний екран у автокінотеатрі Девіса, де Елвуд побував двічі. Він бачив це все: африканців, гнаних білим гріхом рабства, негрів, принижених і утримуваних у покорі сегрегацією, і той світлозорий образ майбутнього, коли відкриються всі недоступні для його раси заклади.

^{*} Госпел – вид музики, що походить від сольних духовних гімнів північноамериканських афроамериканців-баптистів на сході та Фантангеліа.

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

Промови записували знову і знову: Детройт, Шарлотт, Монтгомері, — поєднуючи Елвуда з боротьбою за права по всій країні. А одна промова навіть навляла йому відчуття, ніби він — член родини Кінга. Усі діти чули про «Фантаун», побували там чи заздрили тим, хто побував. У третьому номері на боці «А» доктор Кінг розповідав про те, як його донька мріяла відвідати цей парк розваг на Сворт-авеню в Атланті. Хлопчаки благали батьків про це щоразу, коли помічала велику рекламу на автостраді чи коли по телевізору крутили ролики. І доктор Кінг мусив розповідати їй своїм низьким сумним баритоном про систему сегрегації, яка тримає кольорових хлопчиків і дівчаток по інший бік огорожі. Пояснювати хибні уявлення деяких білих — не всіх білих, але достатньої кількості, — ні надихають систему силою та змістом. Він радив доньці опиратися спокусі ненависті й жорстокості та запевнив її в тому, що «хай ти навіть не можеш піти у "Фантаун", але я хочу, щоб ти знала — ти нічим не гірша за тих, хто ходить у "Фантаун"».

Таким був і Елвуд — не гіршим за інших. За двісті тридцять миль на південь від Атланти, у Таллагасі. Іноді він бачив рекламу «Фантауну», коли їздив у гості до двоюрідних братів і сестер у Джорджію. Стрімкі атракціони й весела музика, радісні білі діти, що шикувалися в чергу, щоб покататися на американських гірках «Біла миша», зіграти в «Діка мінігольф», Пристебніться в «Атомній ракеті» й летіть на Місяць! Ідеальний табель успішності гарантує безплатний вхід, запевняла реклама, — якщо вчитель поставив на ньому червону печатку. Елвуд отримував тільки «А» і зберігав свій стосик доказів у очікуванні того дня, коли «Фантаун» відчинить свої двері для всіх Божих дітей, як обіцяв доктор Кінг.

— Я ходитиму безплатно цілий місяць, завяграшки, — казав він бабусі, лежачи на килимі в залі й водячи пальцем по вичорпаному місцю.

Його бабуса Гарріет знайшла той килим у завулку за готелем «Річмонд» після останнього ремонту. Бюро в її кімнаті, крихітний столик біля Елвудового ліжка й три лампи теж були

вживаними, з «Річмонда». У тому готелі Гарріет працювала з чотирнадцяти років, відколи долучилася до матері в команді прибиральниць. Щодня Елвуд пішов у старшу школу, управитель готеля, містер Паркер, чітко дав зрозуміти, що робота швейцара йому, такому розумничку, гарантована. І цей білий чоловік засмутився, коли хлопець пішов працювати в крамницю «Тютюн і сигари Марконі». Містер Паркер завжди був добрим до їхньої родини, навіть після того, як мусив звільнити Елвудову матір за крадіжку.

Елвуду подобався «Річмонд». І містер Паркер теж подобався. Однак сама лише думка про те, щоб стати четвертим поколінням своєї сім'ї в історії готеля, вселяла в нього неспокій, якого він не годен був описати. Ще навіть до енциклопедій. Коли він був молодший, то після уроків сідав на ящик у готельній кухні, читав комікси й «Хлоп'ят Гарді», поки бабуса прибирала і віддражувала номери нагорі. Обох його батьків уже не було, тому вона воліла тримати дев'ятирічного онука поряд, а не залишати вдома самого. Спостерігаючи за Елвудом з чоловіками на кухні, вона думала, що ці пообіди для нього — теж своєрідна школа, що для нього корисно бути в товаристві чоловіків. Кухарі й офіціанти сприймали хлопчика як тваринку-талісман: гралася з ним у пінжурки й дивилися застарілою мудрістю про всяке різне — звичай білих, як обходиться з дівчиною для приємного проведення часу, способи розпихування грошей у нічки по всьому будинку. Елвуд майже не розумів, про що говорять старші чоловіки, але терпляче кивав, чекаючи, коли можна буде знову повернутися до пригодницького читива.

Після кухонної метушні Елвуд часом пропонував посудомийникам позмагатися у витиранні тарілок, а вони влаштовували цілу виставу, адавано охвачуючи над тим, як він їх перевершив. Їм подобалося бачити його усмішку й чударнацьку радість після кожної перемоги. А потім персонал змінювався.

* «The Hardy Boys» — книжкова серія дитячих детективів, яка виходила з 1927 року й створювали різні письменники під спільним псевдонімом Франклін Діксон.

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

Нові готелі в середмісті перемановали працівників, кухарі приходили і йшли, кілька офіціантів не повернулися, коли кухня знову відкрилася після постогу. Зі змінами персоналу Елвудові змагання перестали бути зворушливою новизною і перетворилися на запеклі перегони; посудомийниками, які прийшли на цю роботу останніми, хтось нашепотів на вухо, що вночі прибиральниць працюватиме замість них, якщо сказати йому, що це гра, тому пильуйте. Ким він був, той серйозний хлопець, який тинявся кухнею, поки вони надривали пупи, а містер Паркер гладив його по голівці, наче клятого цуцика, який занурився в комікс, ніби йому на всіх наплювати? Нові чоловіки на кухні мали для юного розуму інші уроки. Усяку всячину, яку вони дізналися про світ. Елвуд залишався в невіданні, але передумова змагання змінилася. Коли він кивав виклик усі на кухню приховували самодоволені посмішки.

Елвудові було дванадцять, коли з'явилися енциклопедії. Один прибиральник посуду притягнув на кухню стос коробок і скликав усіх присутніх. Елвуд протиснувся крізь натовп — то був комплект енциклопедій, що їх залишив у номері нагорі один комівояжер. Ходили легенди про цінні речі, які залишали в номерах білі багатії, але такі трофеї до їхнього кухонного господарства потрапляли рідко. Кухар Барні відкрив горішку коробку й виставив зідти том «Фішерської універсальної енциклопедії. Аз-Бе» в шкідливі справи. Він вручив її Елвудові, а той здивовано подумав, яка ж вона важка, ця цеглина з червоними краями сторінок. Хлопчик прогортав сторінки, мружачись на крихітні слова — «Ароїмед, аргонавт», — й узяв, як сидить на каналі в залі й випикує слова, що сподобалися. Слова, що здалися цікавими на сторінці або звучали цікаво в його увяній вимові.

Прибиральник Корі запропонував придбати в нього знахідку — читати він не вмів, бажання нехайно навчитися не мав. Елвуд зробив ставку. З огляду на середнє арифметичне по кухні, важко було уявити, щоб ще хтось захотів собі ці енциклопедії. А тоді Піт, один з нових посудомийників, сказав, що помагається з ним за них.

Піт був тексаським селяком, який почав працювати за два місяці до того. Його найняли прибирати зі столів, але після кількох інцидентів перевели на кухню. Працюючи, він постійно озирався через плече, наче боявся, що за ним стежать, і був небалакучий, хоча з часом його розлогий сміх змусив інших чоловіків на кухні спрямовувати свої сплизування на нього. Піт витер руки об штани й сказав:

— До вечері ще є час, якщо маєш бажання.

Кухня влаштувала їм справжнє змагання. Найграндіозніше з усіх, що були дотепер. Десь дістали секундомір, його вручили Лену, сивому офіціантові, який пропрацював у готелі понад двадцять років. Він дуже прискіпливо ставився до належного вигляду своєї чорної службової форми і дотримувався думки, що завжди найбільш бездоганно одягнений у ресторанный залі, а білі відвідувачі просто не витримують з ним конкуренції. Завдяки зосередженості на деталях він був ідеальним суддею. Було виставлено два стои тарілок по п'ятдесят штук кожний, які належним чином намочили під наглядом Елвуда й Піта. Двоє офіціантів-прибиральників були на цій дуелі секундантами, готові на вимогу простягати сухі рушники. Біля дверей кухні виставили вартового, щоб не заступав управителя.

Елвуд не був схильний до бравати, проте за чотири роки він не програв жодного тарілковитрального змагання, тому його впевненість відображалася на обличчі. У Піта вираз був зосереджений. Елвуд не вважав тексася серйозною загрозою, бо вже перемагав його в попередніх змаганнях. Загалом Піт був добросердим неодахом.

Лен порахував від десяти до одного, і вони почали. Елвуд дотримувався методи, яку відшліфував за попередні роки, машинальної та зрівноваженої. Він не впустив жодної тарілки, й навіть не пошербив, занадто різко поставивши на стіл. Працівники кухні підбадьорювали їх криками, але Пітів стіл тарілок, що неухильно збільшувався, нерував Елвуда. Техасець здобув над ним перевагу, залучаючи нові резерви. Глядачі

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>